

Nr 66

Av fru Svenson m. fl., om ändring av bestämmelserna rörande förvärvsavgift för gift kvinna.

(Lika lydande med motion nr 99 i Andra kammaren)

Genom beslut av 1960 års riksdag höjdes förvärvsavgifterna för förvärvsarbetande gifta kvinnor med hemmavarande barn under 16 år. Det s. k. kvotavgiften höjdes i fråga om inkomst av rörelse och av eget arbete från 10 procent av inkomsten, dock högst 1 000 kronor, till 20 procent av inkomsten, dock högst 2 000 kronor. Vidare utsträcktes denna avgiftsrätt från att tidigare ha gällt endast den statliga beskattningen till att gälla även den kommunala beskattningen. I fråga om de s. k. fasta avgifterna, som i förekommande fall inkluderas i ovan nämnda regler för kvotavgift, vidtog ingen höjning. Det 1952 fastställda avgiftsbeloppet 300 kronor bibehölls oförändrat för såväl gifta kvinnor med inkomst från eget arbete eller av rörelse som de fall av faktisk sambesättning då avgiften får åtnjutas på grund av att hustrun gjort arbetsinsats i mannens rörelse eller jordbruk. Reglerna ändrades dock så att även gift kvinna med inkomst av jordbruksfastighet fick rätt till fast avgift, men ej till kvotavgift, och så att rätten till fast avgift vid faktisk sambesättning blev tillämplig även vid den kommunala beskattningen.

Frågan om förvärvsavgiftens utformning och omfattning är av sådan art att den ständigt måste uppmärksammas. Hänsyn måste tas bl. a. till förändringar i penningvärdet och i inkomststrukturen. De olika reglerna måste avvägas på ett sådant sätt att man får största möjliga rättvisa mellan olika berörda grupper, olika inkomstlägen m. m. De nuvarande förvärvsavgifterna kan inte anses vara slutgiltiga. Allmänna förbättringar bör komma i fråga inom en nära framtid, men främst måste åtgärder vidtas för att tillgodose de grupper som ännu inte fått en relativt sett skälig avgiftsrätt.

Behovet av avgift vid s. k. faktisk sambesättning har ännu inte blivit tillgodosett i rimlig utsträckning. Det kan inte bestridas att det särskilt inom vissa näringar, t. ex. handel, hantverk, jordbruk och trädgård, där s. k. familjeföretag förekommer i stor utsträckning, görs betydande arbetsinsatser av gifta kvinnor, som således arbetar i mannens företag. Den inkomst som uppstår till följd av en sådan arbetsinsats påförs vid beskattningen mannen, men detta utgör givetvis inte skäl att ej medge en avgiftsrätt som är likvärdig med den avgiftsrätt som medges kvinnan för eget arbete eller egen rörelse. Inte heller kan den omständigheten att kvinnans

Bihang till riksdagens protokoll 1962. 3 saml. Nr 66—73

arbetsinsats i dessa fall av faktisk sambeskattnings ofta — men ingalunda regelmässigt — görs i relativt nära anslutning till hemmet anses vara ett skäl för sämre avdragsrätt än t. ex. i de fall då gift kvinna för annans räkning utför arbete i hemmet.

Trots att den gifta kvinnans arbetsinsats i mannens företag i princip är fullt jämförbar med annan arbetsinsats finns emellertid inte rätt till kvotavdrag, d. v. s. rätt till ett större avdrag i de fall vederbörande har hemmavarande barn under 16 år. Enligt vår mening bör en sådan rätt till kvotavdrag införas snarast möjligt. På grund av de tekniska omständigheterna måste givetvis en sådan avdragsrätt ges en något annorlunda utformning än det nu gällande kvotavdraget. Vid remissbehandlingen av utredningsförslag rörande förvärvsavdragen har föreslagits att värdet av hustruns arbetsinsats i dessa fall normalt bör kunna beräknas till en femtedel av mannens inkomst, intill 3 500 kronor, och att kvotavdrag på grundval härav borde medges med 20 procent av mannens inkomst, dock högst 700 kronor, eller tillsammans med bottenavdraget högst 1 000 kronor. Enligt vår mening är detta förslag rimligt avvägt och bör åtminstone tills ytterligare erfarenhet vunnits och ytterligare förbättringar kan komma i fråga införas och tillämpas fr. o. m. 1963 års taxering.

Det berättigade i en förbättrad avdragsrätt vid faktisk sambeskattnings framgår av en undersökning angående hustruns arbetsinsatser som utförts av lantbruksstyrelsens jordbruksekonomiska byrå vid de gårdar som ingår i den jordbruksekonomiska undersökningen. Undersökningen, vars resultat fogas som bilaga till denna motion, omfattar åren 1954—1959. Det redovisas att arbetsinsats av hustrun ej förekommit vid 16 procent av gårdarna. Häri ingår dock dels gårdar där hustru saknas, dels gårdar där hustruns arbetsinsats ej redovisats. I den vanligast förekommande storleksgruppen, 10—20 hektar, är vid 15 procent av gårdarna hustruns arbetsinsats mindre än 250 timmar per år, vid 17 procent 250—499 timmar, vid 15 procent 500—749 timmar, vid 14 procent 750—999 timmar, vid 17 procent 1 000—1 499 timmar, och vid 6 procent av gårdarna överstiger hustruns arbetsinsats 1 500 timmar per år. I närmaste högre storleksgrupp, 20—30 hektar, förekommer ej de högre timantalen i fullt så stor utsträckning. I den lägsta storleksgruppen, 5—10 hektar, är däremot de högre timantalen ännu vanligare. Det kan således inte råda någon tvekan om att den nuvarande avdragsrätten för jordbruksnäringens vidkommande är otillräcklig. Ehuru inte något statistiskt material kan redovisas från andra näringar, behöver det inte betvivlas att det inom dessa finns många fall för vilka en förbättring av avdragsrätten är befogad i lika hög grad.

Vid 1960 års beslut angående förvärvsavdragen tillerkändes gift kvinna med inkomst av jordbruksfastighet rätt till fast avdrag med 300 kronor, men fick ej rätt till kvotavdrag. Det kan inte vara riktigt med en ordning som ger rätt till kvotavdrag, om den gifta kvinnans inkomst härrör från

arbete för annans räkning eller från arbetsinsats i egen rörelse, men ej då inkomsten härrör från arbetsinsats i eget jordbruk. Enligt vår mening bör därför rätten till kvotavdrag utsträckas att fr. o. m. 1963 års taxering gälla även gift kvinnas inkomst av jordbruksfastighet.

Då det som nämnts är angeläget att förvärvsavdragen och deras utformning anpassas till utvecklingen bör en utredning angående utformningen och angelägna förbättringar i övrigt snarast företas. Härvid bör uppmärksammas att förvärvsavdragen, som tillkommit i syfte att medge avdrag för de extra kostnader i hemmet som föranleds av kvinnans förvärvsinsats, även framgent torde få baseras på vissa schablonregler. Någon annan metod som ger ett skäligt och rimligt avvägt resultat torde inte vara tekniskt genomförbar.

De nuvarande fasta avdragen har varit oförändrade sedan 1952. Med hänsyn bl. a. till penningvärdets fall samt till inkomstutvecklingen och förändringarna i inkomststrukturen är en höjning av denna del av förvärvsavdragen synnerligen befogad. Då de fasta avdragen därjämte administrativt och från taxeringssynpunkt erbjuder väsentliga fördelar, är det motiverat med en höjning till 500 à 600 kronor.

Med nuvarande konstruktion på förvärvsavdragen i övrigt vore dock en ännu större höjning av bottenavdragen motiverad. Det måste nämligen antas att gifta kvinnor med relativt låga inkomster i stort sett har samma extra kostnader på grund av sitt förvärvsarbete som kvinnor med högre inkomster, emedan utgångspunkten för avdragens konstruktion är att övriga omständigheter är jämförbara. En procentuellt räknat högre avdragsrätt bör därför komma i fråga vid lägre inkomster. En sådan effekt kan erhållas genom en ytterligare höjning av de fasta avdragen än som ovan nämnts, eller genom att nämnda höjning av de fasta avdragen kombineras med en sådan skala för avdragsrätten som procentuellt räknat ger högre förvärvsavdrag vid låg inkomst än vid inkomst där det maximala avdragsbeloppet uppnås. Den sistnämnda metoden erbjuder de bästa avvägningsmöjligheterna mellan olika inkomstlägen, men enbart den kraftigare höjningen av de fasta avdragen kan få godtas, om det av administrativa skäl anses nödvändigt.

En fördel med en sådan utformning av förvärvsavdragen vore att den skulle vara gynnsam för deltidsarbetande. De kvinnor som berörs har hemmavarande barn under 16 år. Från både enskild synpunkt och samhällssynpunkt är det angeläget att betingelserna för deltidsjänster för dessa kvinnor blir goda. Det kan erinras om den rådande personalbristen på olika vårdområden, t. ex. i fråga om sjuksköterskor och vårdbiträden. För att denna brist skall kunna avhjälpas är det angeläget att möjligheterna till deltidsanställning av erfaren och kunnig personal tillvaratas. Härvid bör inte endast beskattningsfrågorna uppmärksammas, men självfallet skulle en relativt gynnsam utformning av förvärvsavdragen underlätta rekryte-

ringen av deltidsanställda. Även på andra områden inom arbetslivet möter man liknande problem. För många kvinnor framstår det som ett problem att behöva vara borta från sitt yrkesarbete lång tid under sina barns uppväxtår. För många är valet svårt att träffa mellan å ena sidan omvårdnaden av barnen och rollen som mor och å andra sidan förvärvsarbete. Deltidsarbete är i sådana fall, inte minst från barnens synpunkt, ofta en god och angelägen lösning. Självfallet är då en för deltidsarbete gynnsam utformning av förvärvsavdragen också angelägen och bör betraktas som eftersträvarsvärd vid förvärvsavdragens utformning.

Enligt vår mening bör även en höjning av de maximala avdragsbeloppen komma i fråga. Det är nämligen angeläget att de förvärvsarbetande gifta kvinnorna med hemmavarande barn genom förvärvsavdrag får en skälig kompensation för de extra kostnader i hemmet som uppstår till följd av förvärvsarbetet. Givetvis är det också angeläget att avdragen anpassas till kostnads- och löneutvecklingen. En höjning av de maximala avdragsbeloppen är av dessa skäl motiverad. Vid genomförandet av en sådan höjning bör uppmärksammas att det maximala avdragsbeloppet bör uppnås vid en inte alltför hög inkomst. Med nu gällande regler för kvotavdrag, 20 procent dock högst 2 000 kronor, uppnås det maximala avdragsbeloppet vid en årsinkomst på 8 500 kronor. Någon avsevärd ändring som medför att det maximala avdragsbeloppet uppnås först vid högre inkomst bör enligt vår mening inte komma i fråga. I det föregående har emellertid förordats att kvotavdraget bör baseras på en med stigande inkomst fallande procentuell skala. Härigenom kan även en annan konstruktion av avdraget vid dess högsta nivå komma i fråga. Som mål för höjningen av det maximala avdragsbeloppet bör dock eftersträvas en sådan effekt som erhålls, om vid nuvarande konstruktion avdragsrätten höjts t. ex. till 25 procent, högst 2 500 kronor eller 30 procent, högst 3 000 kronor.

De ändringar i grunderna för förvärvsavdragen och höjningar av avdragsbeloppen som här förordats bör utredas snarast möjligt, endera genom särskilt uppdrag till allmänna skatteberedningen eller av särskild utredning. Utredningsarbetet bör genomföras inom sådan tid att förslag kan föreläggas 1963 års riksdag.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställas,
att riksdagen måtte

I. besluta att 46 § 3 mom. kommunalskattelagen såvitt gäller 1963 års och kommande års taxeringar må erhålla följande lydelse:

3 mom. Har gift kvinna haft inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse, vari hon varit verksam i ej blott ringa omfattning, eller inkomst av eget arbete, må hon åtnjuta avdrag med 300 kronor, eller, om hon haft hemmavarande

barn under 16 år, med 300 kronor jämte 20 procent av nämnda inkomst, sammanlagt dock högst med 2 000 kronor.

Har gift man haft inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse och har hustrun utfört arbete i förvärvskällan till ett värde av minst 300 kronor, må mannen åtnjuta avdrag med nämnda belopp. Har hustrun haft hemmavarande barn under 16 år och har hon i ej blott ringa omfattning deltagit i arbetet i förvärvskällan, må mannen utöver sagda belopp åtnjuta avdrag med jämväl 20 procent av det belopp som motsvarar femtedelen av hans inkomst av förvärvskällan, dock så att det fasta avdraget och kvotavdraget sammanlagt uppgår till högst 1 000 kronor, samt

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan rörande utformning och förbättring av gift kvinnas förvärvsavdrag skyndsamt måtte utredas samt att förslag föreläggs 1963 års riksdag i syfte att uppnå främst dels höjning av nu gällande fasta avdrag, dels sådana grunder i övrigt att rätt till relativt högre förvärvsavdrag erhålls vid lägre inkomster, dels högre maximalt förvärvsavdrag, allt i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 23 januari 1962

Gärda Svenson

Thorsten Larsson

Ivan Svanström

Eric Carlsson

Nils-Eric Gustafsson

Fördelning av de i jordbruksekonomiska undersökningen medverkande gårdarna efter redovisat timtal för hustrun (fullgoda kvinnotimmar) under åren 1954—1959

Som vägledningstal för sammanslagning av områden har använts totala antalet brukningsenheter enligt 1956 års jordbruksräkning. I gruppen, som inte redovisat några hustrutimmar, ingår dels gårdar, där hustrun saknas, dels gårdar där hustrun ej utfört någon tidredovisat arbete. Utförligare kommentar erhålls i Räkenskapsresultat från svenska lantbruk, skördeåret 1954, 2.7.1. Manuellt arbete.

Procental

Storleksgrupp	År	Timklasser							Summa
		0	1— 249	250— 499	500— 749	750— 999	1 000— 1 499	1 500— 1 999	
II 5—10 hektar	1954	16	11	12	16	17	23	3	2 100
	55	19	9	13	19	18	17	4	1 100
	56	14	11	15	20	17	16	6	1 100
	57	17	11	15	17	15	20	4	1 100
	58	15	15	14	19	15	18	3	1 100
	59	17	13	17	17	15	17	4	0 100
Medeltal 1954—59		16	12	14	18	16	19	4	1 100
III 10—20 hektar	1954	15	15	15	14	15	19	6	1 100
	55	17	16	16	15	15	16	4	1 100
	56	17	15	17	15	13	17	5	1 100
	57	15	15	16	16	14	17	6	1 100
	58	16	15	18	14	15	16	5	1 100
	59	15	15	19	15	13	18	4	1 100
Medeltal 1954—59		16	15	17	15	14	17	5	1 100
IV 20—30 hektar	1954	16	23	18	15	11	10	5	2 100
	55	17	25	19	15	9	10	4	1 100
	56	14	25	17	16	13	10	4	1 100
	57	16	20	23	13	10	13	4	1 100
	58	18	21	19	15	9	13	4	1 100
	59	17	22	19	14	12	12	3	1 100
Medeltal 1954—59		16	23	19	15	11	11	4	1 100
V 30—50 hektar	1954	26	30	22	8	9	2	2	1 100
	55	27	25	25	14	2	3	3	1 100
	56	26	28	22	12	5	3	2	2 100
	57	25	31	18	15	4	5	1	1 100
	58	25	29	22	11	4	5	3	1 100
	59	26	28	20	11	4	8	2	1 100
Medeltal 1954—59		26	29	21	12	5	4	2	1 100